

פרוטוקול מס' 13/א

מישיבה של ועדת החינוך והתרבות, שנתקיימה ביום
ד', כ' בטבת, תשס"ז - 4.1.56
בשעה 8.45.

נכחו:

- חברי הוועדה: ב. הרצל - היו"ר
- א. אבדאל
- ד. הקטין
- פ. זוארץ
- ד. נצר
- ד. צברי
- א. רוזאל-נאור
- י. רפאל
- א. תלמי

מוזמנים:

- ד"ר אבידור - המנהל הכללי של משרד החינוך
- ד"ר קצנלבוגן - סגן המנהל הכללי של משרד החינוך
- ד"ר זיו - מנהל המחלקה לחינוך תיכון, משרד החינוך

סדר-היום:

מפעל הסטיפנדריות בחינוך התיכון.

=====

היו"ר ב. הרצל:

אני פותח את הישיבה.

ד"ר אבידור:

ברצוני להסלים את תשובותינו של ד"ר זיו בענין הסטיפנדריות.

אתחיל בהערה כללית. נהוג בעולם כי סטיפנדריות ניתנות בתור עזרה ועידוד לתלמידים המצטיינים שהמדינה או החברה מעוניינות בהמשך לימודיהם. כך נהוג גם בארץ באוניברסיטה ובטכניון. אולם הענקת סטיפנדריות לתלמידי בתי-ספר תיכוניים, חקלאיים ומקצועיים אינה סכוונות לתלמידים המצטיינים. המעטים בלבד. אנו מקווים כי יבוא יום ולא ירחק שחינוך תיכון לגילאי 14 - 18 יהיה חינם וחובה בטדינת ישראל. כטוב, שיהיה צורך להנהיג חינוך זה לשלבים-שלבים, תחילה לבני 15, אחר-כך לבני 16 עד אשר נגיע לחינוך תיכון מלא חינם, כפי שהגיעו לזה כבר ארצות מספר.

עד הגיע יום בו יהיה חינוך תיכון חינם, משתדלים אנו לעזור להתפתחותו בשתי דרכים: א) על-ידי סיוע יסיר לרכישת ציוד לבתי-הספר התיכוניים; ב) וזו הדרך העיקרית - על-ידי מתן עזרה למספר הולך וגדל של תלמידים מדי שנה, שאין יד הוריהם מסוגת לשלם את שכר-הלימוד כולו או בחלקו.

בהירתם של הסטיפנדיסטים אינה נעשית באותה הקפדנות בה בוחרים את מקבלי הסטיפנדריות באוניברסיטה. מתחילת מפעל הסטיפנדריות ועד שנה שעברה נהגו לבחור את המועמדים לקבלת סטיפנדריות על-ידי עריכת בחינות. מנהלי בתי-הספר היסודיים היו מדי שנה בוחרים

ד"ר אבידור:

מספר מועמדים מבין תלמידי כיתות ח' ומסרד החינוך - ובתקופת הוועד הלאומי היתה זו מחלקת החינוך - היה עורך למועמדים אלה בחינות ב-4 - 2 מקצועות. דרך זו של בחירת סטיפנדיסטים עוברה תנגדות רבה מפני שהמנהלים, לפעמים בהתייעצות עם הטורים ולפעמים בלעדי זה, היו לפי מכסה מסויימת קובעים מספר מועמדים לסטיפנדיות ולעתים נכללו במכסה זו גם תלמידים שלא היו זקוקים או לא היו ראויים לסטיפנדיות. כמו כן, וזה גרוע יותר, הלכה ופשטה בבתי-הספר היסודיים "מחלה" של הכנת המועמדים לסטיפנדיות לבחינות הקונקרוס ואף עריכת שעורים מיוחדים למענם על-ידי מורים שעשו זאת נוסף על עבודתם הרגילה. לפעמים היתה הנהלת בית-הספר אף מטילה על ההורים תשלומים ניכרים עבור הכנה זו. תופעה זו של הכנת המועמדים הפכה לנגע מסס שהחלטנו לעקרו.

על כן נקטנו בסנה שעברה בדרך אחרת.

ערכנו לכל תלמידי כיתות ח' בארץ סקר אשר נועד לא רק לקביעת המועמדים לקבלת סטיפנדיות אלא גם לשם הכרת רמת האינטליגנציה והידיעות של תלמידי כיתות ח'. לתכן כי אין ללמוד זאת מהסקר הזה בלבד, אלא גם בהשוואה עם מחקרים אחרים שיערכו תוך התקופת הקרובה ואשר בצירוף כולם יחד אפשר יהיה להסיק מסקנות. על-כל-פנים מצאנו לבכון להשתמש בתוצאות סקר זה לבחירת הסטיפנדיסטים.

בוודאי נזדמן לחברי-הכנסת לקרוא ביקורת

קטלנית על הסקר ותוצאותיו. הביקורת הזאת חסרת כל יסוד, מפני שכל המבקרים לא ראו את תוצאות הסקר. היתה ביקורת מצד אנשי מקצוע על הרכב השאלות הסקר. דבר רגיל הוא, שטומחים בתונים לביקורת מוסחים אחרים וכך גם היה במקרה זה. המדע של עריכת סקרים ולימוד בתונים טובים על-פיהם איננו עדיין מדע מדוייק. להיפך - ערכו המדעי הולך ופוחת.

ועדה אשר נתמנתה על-ידי מסרד החינוך סיימה

לפני שבוע את בדיקת תוצאות הסקר, ומצאה כי התוצאות היו בדרך כלל טובות ומאלפות, בייחוד מבחינת חלוקת הסטיפנדיות. מבחינות אחרות לא הספיקו עדיין לחקור את תוצאות הסקר.

התוצאות בקשר לחלוקת הסטיפנדיות אשר

נתקבלו לאור הסקר דומות ביותר לתוצאות אשר נתקבלו בביקורת בתחנות הפסיכוטכניות ולציונים בבתי-הספר. דווקא קורלציה זו מעידה כי הסקר לא היה גרוע. אולם אף-על-פי שהוועדה אשר חקרה את תוצאות הסקר הגיעה דעה חיובית על ערכו, לא נוכל להמשיך להבא בדרך זו, מפני שמבחינה טכנית-מדעית אין אפשרות להכין סקר נוסף. אנו מטכסים עתה עצה במסרד החינוך כיצד לבחור בעתיד את המועמדים לסטיפנדיות, כי איננו רוצים לחזור לסיטה של בחינות. הבעיה של בחירת מועמדים כלל אינה פשוטה, בעיקר לאור העובדה כי בסנה הבאה יסיימו את בתי-הספר היסודיים כ-16,000 ילדים, ומהתקציבים הסונים לסטיפנדיות נוכל, לפי השערת, להעניק כ-3000 סטיפנדיות חדשות. עלינו למצוא דרך כיצד מבין 16,000 ילדים לבחור 3000 אשר מבחינה סוציאלית ומבחינת לימודיהם ראויים ביותר לקבלת סטיפנדיות. עלינו גם להתחשב בגורם הנוסף והוא: דיבוי סטיפנדיות לילדי עולים ולבני העדות הנחשלות יותר. עיקרון זה של העדפת ילדי פרברים, ילדי העולים החדשים ובני העדות הנחשלות בחלוקת סטיפנדיות היה קיים זמן רב לפני שנוצרה הקרן המסותפת של הסוכנות והממשלה. בזמן שנהגו באמצעות בחינות לבחור את המועמדים לסטיפנדיות היה מסרד החינוך קובע מכסה מסויימת של סטיפנדיות לחלוקה בין הילדים הנ"ל, כדי שיגדל מספר הסטיפנדיסטים מבין ילדי העולים ובני העדות הנחשלות, אף כי לא הסיגו את מספר הנקודות הדרוש.

קרן הסטיפנדיות המסותפת נוצרה בסנת

תס"ד והשתתפו בה מחילה הסוכנות ומסרד החינוך. על-פי ההסכם על כל לירה שניתנה מכספי האוצר היתה צריכה הסוכנות לתת 2 לירות. בסנה הראשונה השתתף מסרד החינוך בקרן ב-75,000 לירות והסוכנות - ב-150,000 לירות. אסתקד גדלה הקרן במקצת: מסרד החינוך הגדיל את השתתפותו עד ל-90,000 לירות, אך הסוכנות נשארה באותו הסכום. השנה גדלה הקרן מאד והגיעה עד ל-310,000 לירות. אולם בניגוד להסכם מסתתפת הסוכנות הסנה רק ב-170,000 לירות, לעומת 140,000 לירות השתתפות של מסרד החינוך ומסרד העבודה. מסרד החקלאות אינו מסתתף בקרן ועל כן אם אינו מיוצג בהנהלתו. אולם אין בתי-הספר החקלאיים מקופחים מסיבה זו.

א.ו.

ד"ר אבירור:

מספר הטיספנדיות שהקדן המסולפת עלה
מ-1,700 בשנת תשי"ד ל-2959 בשנת תשי"ז.
מזה ניתנו בשנת תשי"ד 1,030 טיספנדיות ללומדים בבתי-ספר תיכוניים,
במכינות של הסמינרים ובישיבות ואילו בשנת תשי"ז - 1,180 טיספנדיות.
לעומת זאת גדל מאוד מספר הטיספנדיות לתלמידי בתי-הספר החקלאיים והמקצועיים
אשר עלה מ-520 בשנת תשי"ד ל-1585 בשנת תשי"ז.

מפעל הטיספנדיות בכללו הורחב ב-5 השנים
האחרונות בקצב מסחרר מס. בשנת תשי"ב העניקה הממשלה רק 100 טיספנדיות
לחינוך העל-יסודי. השנה הקצבו 8,000 טיספנדיות ומספרן יגדל עוד בשנה
הבאה, כיום סקיף החינוך העל-יסודי 36,000 תלמידים. מתוך 8000 טיספנדיות -
1,180 לתלמידי בתי-ספר מקצועיים, 2,300 לתלמידי בתי-ספר חקלאיים.

36,000 תלמידים במוסדות החינוך התיכון
הם רק כמחצית מספר גילאי 18 - 14 הנמצאים בארץ. נוסף ללומדים בחינוך
התיכון ישנם גילאי 18 - 14 בבתי-ספר לנוער עובדים, במוסדות חינוך
של עליית-הנוער שאינם נכללים בין תלמידי בתי-ספר חקלאיים וכן ישנם
כ-4000 בני-נוער אשר סיימו בתי-ספר יסודיים ולומדים במרכזי הכשרה של
משרד העבודה. נוסף לכך נמצאים רבים מגילאי 18 - 14 בבתי-הספר היסודיים.
יש ביניהם גם הלומדים בישיבות.

אין משרד החינוך מכוון את הטיספנדיסטים
לבתי-ספר סטודנטיים. כל הזוכים בטיספנדיות ראויים, לפי בחירת הוריהם,
ללמוד בבתי-ספר תיכוניים, חקלאיים או מקצועיים. גוברת בין הטיספנדיסטים
הנטיה ללכת לבתי-ספר חקלאיים או מקצועיים ואין כל דע בזה, להיפך.

דין מוסדות המסך בהתישבות העובדת כדין
בתי-ספר תיכוניים. כל המסיים בית-ספר בהתישבות העובדת וראוי לטיספנדיה -
קבל אותה.

ניאלת השאלה מהי מדיניותנו העתידה בענין
הטיספנדיות. אני חושב כי ד"ר ז'לו בדבריו כבר עמד על כך, אבל ברצוני
להוסיף כי המדיניות הפשוטה ביותר היתה להנהיג לימוד חינוך לגילאי 14
ו-15 ואז היה צורך בחלוקת טיספנדיות רק לכיתות הגבוהות יותר. אולם לפי
שעה אין המצב כך ועל כן אנו מסתדלים להגדיל כל שנה את מספר הטיספנדיות
וגם את הסכום המוקצב לכל טיפנדיה. אנו מסתדלים להעניק טיפנדיות
גם לתלמידי כיתות י' וי"א ולא לכיתות ט' בלבד.

חה"כ כפרית שאלה אם לאור העובדה כי הסדינה
מקציבה סכומים גדולים לחינוך התיכון אי-אפשר היה להנהיג
חינוך חינוך למלטידי כיתות ט', והיא הזכירה את הסכום של 800,000 לירות
שנכלל השנה בתקציב החינוך התיכון, ואשר אולי אף יגדל לקראת השנה הבאה.
למעשה אין הדבר כך. החינוך התיכון המקצועי והחקלאי דורש סכומים עצומים.
ההוצאות על חינוך תיכון בלבד, המקיף כ-25,000 תלמידים בבתי-ספר תיכוניים
של בוקר, ערב וכיתות המסך, מגיעות בוודאי לסכום של 8 מיליון לירות לשנה.
הסדינה מסתמכת בזה במישרין ברבע מיליון לירות ובעקיפין - בעוד חצי
מיליון לירות.

כיום, כ-80% - 70% ממסיימי בתי-הספר היסודיים
מסיימים ללמוד. זוהי תופעה מענינת כשלעצמה, אך השאלה היא כמה זמן ילמדו.
יש לדעת כי כל מחזור של מסיימי כיתות ח' כיום אינו מקיף את כל גילאי
כיתות ח'. בקיץ שעבר סיימו 13,000 תלמידים את בתי-הספר היסודיים, אך
הם היוו רק כמחצית מספר גילאי 14 בארץ, האחרים לומדים בוודאי בכיתות
נסוכות יותר.

משהו זה ולהבא יהיו כל קיץ כ-3,000 - 2,500
מסיימי כיתות ח' נוספים, כי יגדל מספר ילדי העולים החדישים אשר סיימו
את בית-הספר היסודי. על כן מתעוררת שאלת המסך ליסודיהם של הילדים הנוספים
האלה, אשר פיגרו עלימודיהם וסיימו את הכיתה ח' באיחור. המסך ליסודיהם -
זוהי הבעיה החסורה המסרידה אותנו עתה.

ג. אברי:

כשם שקיימנו דיון רציני על התזונה הדרושה לילדים,
בעיקר לילדי השכונות וילדי העולים, כך צריכים
אנו לדון גם על בעיית התזונה הרוחנית הדרושה לאותם הילדים עצמם. בעיית
השכלתם של ילדי השכונות העוני וילדי העולים החדשים היא בעיה מדינית-חברתית

ד. צברי:

הטטוכנת מאד לחברתנו ולא נפתור אותה, אם נספל בה רק כדי לצאת ידי חובה.

בעתה שהוקמה קרן הסטיפנדיות המשותפת עמדנו בפני מציאות מדהימה שאף כי ילדים בני עדות המזרח מהווים כ-50% לפחות מכלל הילדים בארץ, הרי מספר תלמידים בני עדות המזרח בבתי-הספר העל-יסודיים הגיע לכדי 5% בלבד מכלל הלומדים בחינוך על-יסודי. ברור, מה הסכנה הנובעת מהסצב הזה וברור כי כל עוד מצב זה קיים לא יתכן מיזוג גלויים מלא, אלא להיפך: הפיצול בין השכבות השונות בארץ ילך ויגדל. כדי להגיע למיזוג השבטים המפורדים יש קודם כל להגיע לידי מיזוג תרבותי ולהעלות את השכבות המסכילות אשר בכל עדה, והם ישמשו דוגמה לאחרים.

אין הסטיפנדיות הניתנות כיום לילדים בני עדות המזרח מספיקות כדי לשנות את מצבן התרבותי של עדות אלו, גם אם ניסח בחשבון שנוסף על הקרן המשותפת ניתנות לבני עדות המזרח סטיפנדיות גם מהקרן של משרד החינוך. עובדה היא כי לעת-עתה מהוות עדות המזרח את השכבות הירודות מבחינה כלכלית בישוב. מצב זה עלול להתור תחת הליכוד הפנימי של העם ולפצל את חברתנו לשניים.

בימים שלפני הקמת המדינה לא ניתנה למצב זה תשומת-לב מיוחדת, ומובן הדבר. אולם כיום אייבם לגשת לבעיה זו גישה ממלכתית מקיפה. יש צורך להגדיל את קרנות הסטיפנדיות לילדים בני עדות המזרח ויש להשפיע על הסוכנות שתגדיל את חלקה בקרן. הסוכנות מסונה על קליטת-העליה החדשה וקליטתה, אין פירושה קליטה פלסית בלבד.

ד"ר אבידור אמר כאן כי הסטיפנדיוסטים ונהרים בחלקם הגדול לבתי-הספר המקצועיים והחקלאיים. אני רואה בכך דבר מועיל מאד, אולם מצד שני לא נכון יהיה מצדנו כי נכוון את כל הילדים הבאים מסביבה תרבותית נחשלת לחינוך מקצועי וחקלאי בלבד. יש לדאוג לכך כי אחוז סטויים מבין הילדים האלה יופנה לבתי-ספר תיכוניים אקדמאיים כדי שיוכלו למלא אחר-כך תפקידי מנהיגות בחברה. אין זה אוסר, כי אלה הלומדים בבתי-ספר מקצועיים אינם יכולים לקבל על עצמם אחר-כך תפקידי חשובים, אולם יש תפקידי אשר יכולים למלאם רק בעלי השכלה תיכוניים אקדמאית.

ד"ר הראל הביע כאן דאגה לעתידם של בתי-הספר התיכוניים האקדמאיים במדינה אם יישלחו אליהם תלמידים בעלי רמה נמוכה מן הסמוצע. אני חושבת כי גישה מעין זו היא בלתי-נכונה. יתכן כי ילדים אלה אף הם בעלי כשרונות, אולם כשרונותיהם לא באו לידי גילוי בגלל חסור עידוד מתאים ועזרה מצד ההורים. כמו כן, בדיקת כשרונותיהם של התלמידים נעשית אצלנו על-ידי מבחנים ויתכן מאד כי אופי מבחנים אלה אינו מתאים לילדים אשר גדלו בסביבה שונה מהסביבה התרבותית של יוצאי אירופה.

כדי להעלות את רמתם של ילדים בני עדות המזרח הנחשלות יש להתחיל לספל בילדים אלה עוד בבית-הספר היסודי. ילדים בני עדות אחרות מקבלים מהוריהם עידוד בלימודים ולעתים קרובות אף עזרה ממסית. אולם ילדי עדות המזרח אינם זוכים לעידוד כזה מצד הוריהם, ולכן יש למצוא תחליף לכך. דובר הובה על הצורך במועדונים בהם יוכלו הילדים להטאר בתום פעוריהם ולהכין את עבודת הבית. אולם עד עתה לא התפתחה הפעולה המועדונית באופן הרצוי, ולכן אותם הילדים שאינם מקבלים עזרה בלימודים מצד הוריהם ולעתים קרובות גם אין להם כל אפשרות להכין פעוריהם בבית, נשארים בכיתות או נושרים, מפני שגם מצד בית-הספר אין באים לעזרתם. לילדים כאלה גם סטיפנדיות לא יוכלו לעזור כל עוד לא יהיו ליד בתי-הספר היסודיים מועדונים ראויים לשמם שם יוכלו הילדים ללמוד בשעות אחר-הצהרים וכך להתכוון לקראת המסך לימודיהם בבית-הספר התיכון. באופן כזה תעלה גם רמתם.

איבני גורסם, כמו שגורס ד"ר אבידור, כי חינוך תיכון חינם יביא פתרון לכל בעיית הלימודים. ילדים בני העדות הנחשלות לא יוכלו ללמוד גם אם הלימוד יהיה חינם, מפני שההורים לא יסכימו לוותר על עזרתו של הילד לכלכלת הבית ולשלחו לבית-ספר תיכון.

או.

ד. צברי: בסיכום, יש לטפל בכל בעיית הילדים בני העדות הנחשלות בצורה מקיפה ביותר. יש להגדיל את קרן הסטיפנדיות הן על-ידי תקציב משרד החינוך והן על-ידי תקציב מטעם הטוכנות. כן יש לפתוח מועדונים ליד בתי-ספר יסודיים באותם הישובים והשכונות בהם אין הילדים נהנים לימודים מעזרת הוריהם ואף אינם יכולים ללמוד בבית.

י. רפאל: למעשה מהוות הסטיפנדיות הקצבה סטויה לחינוך התיכון, ואילמלא היה הטכום המוקצב לסטיפנדיות רק כ-10% מכלל הטכום המוצא על החינוך התיכון, הנני בטוח כי היו מבטלים את שיטת הסטיפנדיות ומחלקים את הכסף בצורת הקצבות ישירות לבתי-הספר.

יש כמה פגמים שיטת הסטיפנדיות. ראשית, לא תמיד מגלה ילד את כשרונותיו כבר בבית-הספר היסודי. אולם לפי שיטת הסטיפנדיות, אם אין תלמיד משיג את מספר הנקודות הדרוש לקבלת סטיפנדיה בסיימו את בית-הספר היסודי, ניטלת ממנו האפשרות להמשיך בלימודים, אלא אם מסגת יד הוריו לסלם עבור הלימודים האלה. שנית, חלוקת ההקצבות לחינוך התיכון בשיטה של סטיפנדיות נוטלת לעתים מהילד העני את האפשרות ללמוד בבית-ספר תיכון, מפני שאפילו השיג את הסטיפנדיה המהווה רק חצי מסכר-הלימוד, אין בידו לשלם את המחצית השנייה ועל כן אין הוא נהנה מהסטיפנדיה.

אילו היתה התמיכה לחינוך התיכון ניתנת בצורת הקצבות ישירות לבתי-ספר, בטוח אני כי ההקצבה היתה ניתנת לפי סולם עדיפות סטויים, לפי מצב האוכלוסייה, ובית-ספר תיכון בנגב היה בוודאי מקבל הקצבה גדולה יותר מבית-ספר בתל-אביב, למשל.

שיטת הסטיפנדיות הנוכחית מהווה קיפוח של הילד העני, מפני שאם חלוקת הסטיפנדיות היא לפי כשרון התלמידים, הרי מבחינה זו קיים שוויון בין הילד העני והעשיר. אולם בעוד שהילד העשיר המקבל סטיפנדיה יכול להינות ממנה, אין זה כך לגבי הילד העני אשר נאלץ לוותר על הסטיפנדיה כי אין לו אפשרות לשלם את המחצית השנייה של שכר-הלימוד.

אשר לבעיית ילדים בני עדות המזרח, ישנם בוודאי כמה וכמה דברים נכונים בדבריה של חה"כ צברי. קנה הטובה למתן סטיפנדיות מהקרן המסותפת צריך להיות שונה מזה אשר נקבע לגבי מתן סטיפנדיות מהקרן הכללית. הקרן המסותפת נוצרה כדי להעלות את רמת האינטליגנציה בקרב בני עדות המזרח ולכן צריכים לחול עליה כללים מיוחדים. אף אינני בטוח אם הסטיפנדיות מקרן זו צריכות להיות בנות 100 לירות בלבד, מפני שקשה מאד להורים אלה לשאת במחצית השנייה של שכר-הלימוד. צריך גם להשפיע על ההורים שיניחו לילדיהם ללמוד, כי ידועים לנו מקרים של הוצאת ילדים על-ידי הוריהם גם מבית-ספר יסודי, ומה עוד כאשר המדובר הוא בחינוך תיכון, כשהילד נמצא בגיל שיכול כבר לעבוד.

אני חושב שיש גם לסקול מחדש את תחולתה של הקרן המסותפת. לדעתי, יתכן ויש להוציא מתחולתה את הוותיקים שבין בני עדות המזרח. אני סבור לעומת זאת, כי יש להגדיל את גובה הסטיפנדיות ולהשפיע על ילדי ההורים שירסו לילדיהם ללמוד.

אני רוצה להעיר כי לא ברור לי מדוע אין נותנים מהקרן הכללית של משרד החינוך סטיפנדיות לתלמידים הממשיכים לימודיהם בישיבות, ואני מציע שכשם שניתנות סטיפנדיות כאלו מהקרן המסותפת, הן ינתנו גם מהקרן הכללית.

הינ"ר ב. הראל: המדינה מקציבה סכומים גדולים מאוד לקיום חינוך יסודי חינוכי; היא מקציבה גם סכומים הולכים וגדלים לחינוך הגבוה. אולם בין שני שלבים אלה קיים ליקוי: בהשוואה לחינוך היסודי ולחינוך הגבוה מקציבים לחינוך התיכון סכומים קטנים יותר וגם תשומת-לב פחותה. אני מבקש לא לחשוך בי שאני מתנגד לתמיכה בחינוך היסודי ובחינוך הגבוה, אך אני רואה ליקוי בכך שבתקציב המדינה ובתשומת-לבה של המדינה מוזניחים את החינוך התיכון. אני חושב כי קרנות סטיפנדיה לא ישנו מצב זה.

או.

היו"ר ב. הראל:

אף אם יגדילו את קרנות הטיפנדיות תהיה תמיד הבעיה של טטיפנדיות מחיה לסוג מסויים של תלמידים, אשר הוריהם רוצים כי יעבדו.

אני חושב כי הטלצתה של ועדת החינוך צריכה להיות לא בכיוון הגדלת קרנות הטיפנדיות, אלא בכיוון הגדלת התמיכה הכללית לבתי-הספר התיכוניים.

אני נדהם בשומעי כי נותנים טטיפנדיות לתלמידים בעלי רמה שכלית ולימודית בלתי-יווה, אך ורק מפני שבם נמנים על עדה מסויימת. אני מבין כי רוצים לעודד המסך לימודים בין בני עדות המזרח אך איני סבור שילדים במצב סוציאלי שווה, אבל ברמה שכלית ולימודית שונה צריכים לקבל אותן טטיפנדיות.

שאלת בני-עדות המזרח הנה בכלל שאלה כאובה. ברור, כי במידה ובני עדות אלו נמצאים בתנאים סוציאליים ירודים הם זקוקים לטיפנדיות, אבל גם בני עדות אחרות הנמצאים באותם התנאים הסוציאליים זקוקים להן. אני מכיר את התנאים הסוציאליים הירודים הסודרים בפברוי הערים, ואינני חורב כי יש להבדיל סם בין בני עדות המזרח לבין בני עדות אחרות.

יתכן שיש להקציב יותר כסף לתלמידים מבני עדות המזרח הלומדים כבר בבתי-הספר התיכוניים; יתכן שיש לעודדם ולעזור להם על-ידי פעולה מועדונית וכן להשפיע על הוריהם כי ישלחום ללמוד, אך לא צריך לעודדם בדרך של מתן טטיפנדיות. כאשר תלמידים אלה הם ברמה נמוכה יותר, מפני שבאופן זה מאפשרים להם ללמוד בבית-ספר תיכון במאמצים קטנים יותר. דבר זה אינו לטובתם, והוא אף גורם לדמורליזציה בין כלל התלמידים כאשר הם רואים שכדי להשיג את אותה הטיפנדיה נדרש תלמיד אחד למאמצים גדולים יותר מתלמיד אחר. אני מוכן להצטרף לדעתו של חה"כ רפאל, כי תלמידים בני עדות המזרח בעלי רמה לימודית שווה לזו של טטיפנדיסטים אחרים צריכים אולי לקבל טטיפנדיות בסכום גבוה יותר.

יש לקדם בברכה את קיום הקרן המשותפת, במידה והיא מיועדת לבני עדות המזרח שמבין העולים החדשים,

לא מובן לי מדוע זכאים להינות מקרן זו בני עדות המזרח שלא מבין עולים חדשים.

ד"ר אבידור: כך נקבע בתקנון.

היו"ר ב. הראל: אינני חושב כי זה צודק, מפני שעוני שורר גם בין בני עדות אחרות.

לדעתי, יש לסים את הדגש על הגדלת התמיכה הישירה לבתי-הספר התיכוניים.

כיצד קובעים את הטיפנדיות לבני קיבוצים?

ר. הקטין: אין אנו צריכים להשלוח עצמנו כי באמצעות טטיפנדיות תיפתר בעיית החינוך התיכון.

אנו רק דנים כאן כיצד להקיף מכסימום ילדים אשר מבחינת קצבם הסוציאלי הגרוע אינם יכולים להגיע להשכלה תיכונית.

לזכות דבריה של חה"כ צברי אומר, כי יש באמת להבחין בין תושב ותיק בן עדה מזרחית לבין תושב ותיק בן העדה האשכנזית. כן יש להודות בכך שבני עדות המזרח אשר הגיעו ארצה לפני זמן קצר וגם אלה הנמצאים בארץ דורות מספר מפגרים, מסיבות לונות, בהלכלתם ויש צורך להקנות לרבים מהם את ההשכלה המינימלית הדרושה לאדם. אם מבטים כאלה במצאים בהתישנות העובדת נעשים מאמצים אל-אנושיים כדי להקנות לילדיהם 12 שנות לימוד. אנו עושים זאת מתוך הכרה כי זהו פרימט של רמת החיים שלנו.

או.

ד. הקטין:

יש בהתייבות העובדת כיתות של בני עדות המזרח הלומדים על חשבוננו, שלא כמו בעיר.

על כן איני מתפלאה כי אלה אשר יזמו את הקרן המסותפת התחשבו בקיום פיגור מסויים בהשכלתם של בני עדות המזרח וקבעו כי שהקרן המסותפת ינתנו סטיפנדיות גם לבני עדות המזרח הוותיקים, אף כי מצבם הסוציאלי אולי אינו גרוע כל-כך. ישנם הורים אמידים, אשר אינם טעריכים את חשיבות הלימודים, אך אין ילדיהם צריכים לא ללמוד רק בגלל חוסר-ההכרה של ההורים. במקרים כאלה צריך לתת סטיפנדיה.

אינני מסכימה עם היו"ר כי מתן סטיפנדיות לתלמידים בעלי רמה נכונה יותר עלול להביא ליצירת רגש-נחיתות אצלם. במקרים כאלה יש לקחת בחשבון בעת הבחינה לסטיפנדיה לא את רמת הידיעות, כי אם את הרמה השכלית של הנבחן.

אני מתנגדת לדברי חה"כ רפאל, כי איני חושבת שיש לסנות מן הדרך המקובלת של מתן סטיפנדיות. אולם הבחינות למתן סטיפנדיות צריכות להיות סכוונת לנדיקת דמתו השכלית ולא ההשכלתית של התלמיד.

א. תלמי:

אינני יודעת מה נועיל למעשה על-ידי היוונו אם לא נתקן את המציאות. והמציאות היא, כי אף אם ניתן סטיפנדיות בסך 100% מסכר-הלימוד וכן הלבשה ודמי-סחיה לתלמידים לא הועלנו, מפני שהילדים האלה בגלל 15 - 16 בלקחים מאחורי הספר ונשלחים לעבודה, משום שקיים סכר-דחק שאין להתיימ עליו.

אילו ידעתי כי הסטיפנדיות ניתנות במטרה להגדיל ולהעשיר את האינטליגנציה העובדת מבין עדות המזרח הייתי חושבת על מטרה חשובה יותר ופרודוקטיבית יותר לניצול כספים אלה. מפני שאם צרכי המדינה הם הקובעים, הרי נחוצים לנו קודם-כל פועלים וחקלאים בעלי השכלה.

אם קיימת בארץ מלחמה אשר לא נפסקה, הרי זו המלחמה בשמטה. על כן צריך להיות החינוך סכוון לחינוך פועלים בעלי השכלה ובקטח זה יכולים ללמוד מתנועת העובדים המאפשרת לילדיה לימוד של י"ב כיתות. אם לא נעמוד בפרץ וילדים בהגיעם לנערוות יילקחו מספסל הלימודים לעבודה, וימשיכו ללמוד בבית-ספר לנוער עובד או לא ילמדו כלל, נביא ליצירת Lumpen-Proletariat שהוא סרף לכל רוח מצויה.

אני מסכימה ^{עם} ד"ר זיו כי יש לנו מעט מדי כסף כדי שנוכל עוד יותר להוריד את הרמה. אולם אני חושבת כי יש לתת לילדים יוצאי ארצות נחשלות אפירות זינוק ולא לחשוש מפני הורדת רמת לימודים מפוקפקת.

יש לי הרושם שהשיטה של בחירת סטיפנדיסטים היא סינטטית. יתכן שחה"כ רפאל יודק שיש לשנות את צורת התמיכה בחינוך התיכון, אך אינני חושבת כי השיטה שהוא מציע היא טובה. (חה"כ רפאל: לא הצעתי כיצד לחלק את התמיכה באופן אחר.)

אני חושבת כי לגבי חלוקת הסטיפנדיות כל העניינים מבין העולים החדשים שווים בזכויותיהם, בלי להתחשב בעדותם. בין האפידים יותר - בני עדות המזרח עדיפים. הוא הדין לגבי הוותיקים.

חה"כ צברי דיברה כאן על הצורך במתן עידוד לילדים מעדות המזרח שאינם מקבלים עידוד כזה בבית. אני חושבת כי תנועות-הנוער יכולות למלא בזה תפקיד חשוב, ובקשר לכך הייתי רוצה לדעת מהו מעמדה של תנועת-נוער בנתי-הספר.

האם תלמידים מבני-המיעוטים קיבלו גם כן סטיפנדיות?

ד. נצרי:

חה"כ צברי דיברה כאן על השאלה של מיזוג-גלויות והקשר בינה לבין הסטיפנדיות. לא באמצעות סטיפנדיות ולא בבת אחת נשבה מציאות של זורות. אולם ישנה עובדה שלא נוכל להתכחש לה, והיא - כי קיימת בארץ שכבה של אינטליגנציה ולעומתה אנשים

או.

ד. בצר:

פסוטים חטרי הסכלה. יש לסטטס את ההבדל בין שתי השכבות האלו ובכך בעיקר רואה אני את תפקידן של הסטיפנדיות מהקרן המסותפת. אולם יש גם לדאוג לכך שהילדים יגיעו למצב בו יוכלו לקבל סטיפנדיות. ישנם ילדים המסבלים סטיפנדיות לא מפני כשרונם, אלא מפני שעזרו להם גלימודים והשגיו עלהם בבית. לעומתם ישנם ילדים שאין להם אפילו פנה להכנת שעורים. בטרם נבוא לדון על סטיפנדיות עלינו לדאוג לאמצעי עזר לילדים כאלה כדי שיגיעו קודם-כל לכיתה ח'.

יש יסוד בדבריו של הה"כ הרגל, אולם את המצב הנוכחי יש לראות כמצב ביניים ולכן חייבים לאפשר לבני העדות הנחשלות להגיע לחינוך תיכון, גם אם רמת לימודיהם נמוכה יותר.

לא די בהעודת בגרות כדי להבטיח קיום בחיים. קרן הסטיפנדיות המסותפת תמלא תפקידה בעיקר על-ידי הקניית חינוך תיכון מקצועי. אם נפנה את הסטיפנדיסטים האלה לסמינרים הם ירכשו מקצוע וידיו אחר-כך מורים בעדה מסנה באו. הוא הדין לגבי אחיות ועובדות סוציאליות. על כן את רוב הסטיפנדיות יש להקציב לחינוך התיכון המקצועי.

ד"ר אבידור: רק שליש מתוך הסכום הכולל הניתן לסטיפנדיות מוקצב לחינוך התיכון האקדמאי.

ד. בצר: בחלוקת סטיפנדיות מהקרן המסותפת אין להקפיד כל-כך על הרמה ובלבד שירבו אנשי מקצוע בעלי הסכלה.

אינני יודעת אם נכון הוא כלל הסטיפנדיות שוות בגדלן. בקביעת גובה הסטיפנדיות יש להתחשב במצבו הסוציאלי של המקבל. ישנם בוודאי טועמים אשר מבחינת כשרונם זכאים לסטיפנדיה, אך בגלל מצבם הסוציאלי אינם צריכים לקבלה. לתלמידים כאלה יש לתת מעודה סיוע, ולעומת זאת להגדיל את הסטיפנדיות לתלמידים אשר כלל אינם יכולים לשלם את שכר-הלימוד.

אשר לשאלת סטיפנדיות לבני-ישיבות, אין עיני צרה בזה. אך אני חושבת כי כל זמן שאנשים אלה לא ימלאו את החובה העיקרית בשטח הבטחון המוסלתי על הציבור כולו, ישנה הסתייגות מסויימת מפני מתן סטיפנדיות להם.

א. רוזיאל-באור: לדעתי גובלת שאלת הסטיפנדיות מצד אחד עם בעיית החינוך היסודי ומצד שני - עם בעיית החינוך התיכון ומהותו. שאיפתו של משרד החינוך צריכה להיות שהמדינה תתן לא רק חינוך יסודי חינם, אלא גם חינוך תיכון חינם.

אנו רואים כי מוסדות החינוך התיכון התיכון בארץ הם מימנסיות בעלות טיפוס קבוע או בתל-ספר מקצועיים וחקלאיים אשר אינם נמצאים תחת סרותו ומסכותו של משרד החינוך. לעתי יש לעשות הכל כדי לאחד את החינוך העל-יסודי כולו תחת סמכותו של משרד החינוך וחינוך זה צריך להיות בעל שלוש מגמות: חינוך תיכון עיוני; חינוך תיכון מקצועי וחינוך תיכון חקלאי.

אני חושבת כי משרד החקלאות חייב לתת חלקו בהעלת הרמה של הנוער הלומד בבתי-הספר החקלאיים ולכן חייב הוא להשתתף בקרן הסטיפנדיות. גם משרד המסחר והתעסיה צריך להשתתף בקרן זו, יש צורך חיוני בחינוך תיכון, אין המדינה יכולה לוותר עליו ואין היא יכולה להסלים עם העובדה כי לחינוך תיכון יגיעו רק אלה שיד הוריהם מסוגת לשלם את כל ההוצאות.

אשר לנעשה בחינוך התיכון החקלאי, עיינתי בחומר סטטיסטי ובדו"ח מבקר המדינה וראיתי שיש בחינוך החקלאי ליקויים שאין דוגמתם בשטחי חינוך אחרים. לכן מוכרחה להיות יד אחת מכוונת ומפקחת בשטח זה. לא רק שהחינוך החקלאי הוא יקר מאד, אלא הוא גם ניחון ביותר מסמינרית של גאווה. אוטורים: "אצלנו בהתישבות העובדת". דיברתי עם נערה אחת שגדלה בעסק והלומדת עתה בכיתה מקבילה לשביעית גימנסיה. היא סיפרה לי על הנוער העולה הלומד אתם ואמרה כי הם מוכרחים לתת את הכל לנוער העולה, מוכרחים לסבול, והנוער העולה לומד על חשבונם. אני חושבת כי אלה הבאים לתאר את היציה של ההתישבות העובדת צריכים לעשות תחילה בוק-בית. אני יודעת כי נותנים שעורים לנוער העולה ומקיימים כיתות צמודות, אולם גשר החברות אינו מוקם שם, והבעיה החברתית קיימת שם כשם שהיא קיימת בעיר.

א. רזיאל-נאור:

אני חושבת כי אחד הדברים הטעונים תיקון
 יסודי היא תכנית הלימודים של בית-הספר
 היסודי. התכנית החדשה הרגישה במיוחד את ערכה של העבודה העצמית בבית-הספר
 ועוה עושים הסורים בבתי-הספר את כל הטאמציים סי להטיל על התלמידים
 עבודה עצמית, בלי להתחשב בכך אם התלמידים מסוגלים לבצע את העבודה.
 טורה מבית-ספר טוב סאד אמה לי כי לא יכפת לה כלצו יעשו התלמידים את
 העבודה העצמית ואם הוריהם יעשו אותה במקומם, ובלבד שהעבודה תיעשה.
 ישנם תלמידים אשר יכולים לבקס את עזרת הוריהם, אולם מה יעשו תלמידים
 שאינם יכולים לפנות אל הוריהם מפני שהוריהם לא למדו אף פעם, או למדו
 רק מעט מאד? העבודה העצמית כביכול הטוטלת על התלמידים היא מזוייפת,
 מפני שהתלמידים בזקקים לעזרת הוריהם או מעתיקים את הדברים הדרושים להם
 סאנציקלופדיות.

אני חוזרת להציתי היסנה-נושנה: במקום להטיל
 על התלמידים עבודה עצמית יש לקבוע על-חשבון 25% של ההשלמה שעורי עזר
 לילדים נחסלים או לילדים העומדים על סף נחסלות. באופן כזה גם ילדים אלה
 כאסר יסיימו את בית-הספר היסודי יוכלו להשיג סטיפנדיה כמו כל יתר
 התלמידים, ולא יהיה צורך לקבוע לגביהם קנה-מידה אחר ורמה נמוכה יותר.
 לדעתי, אסור בהחלט ליצור אי-סוויון ברמת הלימודים, אבל אסור גם להתעלם
 סאי-הסוויון בין התלמידים הקיים למעשה ולקבוע לכולם תכנית לימודים
 שווה. כל עוד לא יינתנו שעורי-עזר במסגרת תכנית הלימודים לא תהיה תועלת
 רבה בסתן סטיפנדיות, מפני שקיים פער בין התלמידים, ופער זה הולך וסתרוב
 מסנה לשנה.

ועוד דבר. כל זמן שקיימות שכונות-עוני
 וכל זמן שישנם ילדים אשר אינם יכולים להכין את שעוריהם בבית, סוכרחים
 להיות בבתי-הספר סועדונים בהם ייסצאו התלמידים בסעות אחר-הצהרים וסם
 יכינו את שעוריהם. הסועדון הוא ספסיר הכרחי להעלת הרמה בקרב ילדי שכונות-
 העוני ויש לסצוא את התקציב הדרוש לכך.

היסיבה נועלה בשעה 11.00